

Laurentius, Nicholas og Clemens

Værnehelgener som navngivningsmotiv i et vendsysselsk fiskersamfund

Lars-Jakob Harding Kællerød

I personnavnestudier over dansk navnestof i middelalderen og århundrederne efter reformationen har man gentagne gange kunnet konstatere påfaldende regionale forskelle med hensyn til et fornavns udbredelse. Når der i den forbindelse er tale om et helgennavn, er en speciel tilknytning til den pågældende helgen i området ofte den årsagsgivende forklaring til navnekoncentrationen. Det er eksempelvis tilfældet med *Tøger* i Thy, hvor en særligt dyrket missionær har båret dette navn (Thomsen 1926, i *Danske Studier*, s. 140), eller *Knud* på Fyn og i mindre grad på Sjælland og i Sønderjylland, hvortil historiske begivenheder knytter helgenerne Knud den Hellige og Knud Lavard (Meldgaard 1982, i *Studier I Nordisk Filologi*, s. 192). Ligeledes tillægges helgener en vis indflydelse i regioners navnebrug i kraft af deres virke som kirkers skytspatroner, hvilket eksempelvis er tilfældet for udbredelsen af *Olaf* på Sjælland, hvor Sankt Olai kirker findes i Roskilde og Helsingør (ibid., s. 191f.). Den konventionelle forskning vidner således om, at der i Danmark er "...en nøje sammenhæng mellem navneskikken og middelalderens h[elgen]dyrkelse." (Hald 1961, i *Kulturhistorisk Leksikon for Nordisk Middelalder VI*, sp. 337).

I mit speciale *Kristendommens spor i navnebrugen på Sjælland i 1700- og 1800-tallet* (bedømt i januar 2014) har jeg efterforsket, om der inden for et sammenhængende midt- og vestsjællandsk område findes en geografisk ulige fordeling af helgennavne og udviklinger heraf, og om mulige koncentrationer kan forklares ved en høj synlighed af den navnebærende helgen i det pågældende område, eksempelvis i form af dedikation til en nærliggende købstadskirke, forekomster i kalkmalerier i en lokal sognekirke og tilknytning til helligkilder. Det primært anvendte navnekorpus er udarbejdet på baggrund af nyindtastning af mandnavne i folketællingen fra 1787, mens tilsvarende fra folketællingen 1880 er anvendt perspektiverende. Det er således navnebrugen omkring 250 år efter reformationen, undersøgelsen afspejler, men grundet en gennemgående ensartethed i danskernes navnemasse fra middelalderens slutning frem til indgangen af det 19. århundrede (Eggert 2009, i *Landbohistorisk Tidsskrift*, s. 89), de praktiserede opkaldesskikke (Meldgaard 1982, i *Studier I Nordisk Filologi*, s. 200) og en udpræget stedbundenhed, er det dog sandsynligt, at folketællingens navne retrospektivt vidner om hvilke helgennavne, der har været fremtrædende i den sjællandske almuebefolknings navnebrug i katolsk tid. Resultaterne viser en

påfaldende lav relation imellem de mulige navngivningsmotiver og den faktiske udbredelse af et helgennavn og indikerer således, at den officielle helgendyrkelse i middelalderen ikke har haft den formodede betydning for navnebrugen som antaget.

Mit oplæg på NORNA-symposiet skal ses som et supplement til mit speciale. Undersøgelsen bag oplægget beror på samme teoretiske og metodiske overvejelser som specialet, men adskiller sig herfra ved at omhandle navnebrugen i et vendsysselsk fiskersamfund. Det primære navnekorpus består af mandsnavne i folketællingen 1787 fra syv sogne i det nordlige Vendsyssel, fra Horne i vest til Skagen købstad i øst, mens mandsnavne fra folketællingen 1880 igen er anvendt perspektiverende. Det er undersøgelsens formål at udforske, dels om navnet på den lokale købstadskirke ser ud til at have haft betydning i navnebrugen, dels om de søfarendes værnehelgenes navne og udviklinger heraf udgør en større del af den samlede navnemasse, end det er tilfældet på Sjælland. Fokus vil derfor primært blive lagt på helgennavne, hvor den navnebærende helgen kan formodes at have haft en særlig betydning i det vendsysselske fiskersamfund i kraft af Skagens gamle kirkes patron, *Laurentius*, samt de to vigtigste værnehelgener for søfarende, *Nicholaus* og *Clemens*.